FÖRSTAINSTANSRÄTTENS BESLUT
(femte avdelningen i utökad sammansättning)
den 28 juni 2004 *

I mål T-342/99 DEP,

Airtours plc, företrädd av Nicholson, solicitor, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av R. Lyal, i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande,

angående en begäran om fastställande av rättegångskostnaderna med anledning av förstainstansrättens dom av den 6 juni 2002 i mål T-342/99, Airtours mot kommissionen (REG 2002, s. II-2585),

* Rättegångsspråk: engelska.

meddelar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (femte avdelningen i utökad sammansättning)

sammansatt av ordföranden P. Lindh samt domarna R. García-Valdecasas, J.D. Cooke, P. Mengozzi och E. Martins Ribeiro,

justitiesekreterare: H. Jung,

följande

Beslut

Bakgrund, förfarande och parternas yrkanden

1 Airtours plc (nu My Travel Group plc) har, genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 2 december 1999, väckt talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut av den 22 september 1999 om att förklara en företagskoncentration oförenlig med den gemensamma marknaden och EES-avtalet (ärende IV/M.1524 — Airtours/First Choice, nedan kallat beslutet), publicerat som beslut nr 2000/276/EG (EGT L 93, 2000, s. 1).

2 Genom dom av den 6 juni 2002 i mål T-342/99, Airtours mot kommissionen (REG 2002, s. II-2585, nedan kallad domen i målet Airtours), ogiltigförklarade förstainstansrätten beslutet och förpliktade kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

3 Sökanden begärde genom skrivelse av den 10 september 2002 att kommissionen skulle återbetala 1 464 441,55 pund sterling (GBP) avseende arvode till dess ombud och andra kostnader än mervärdesskatt, vartill kommer 253 543,47 GBP för mervärdesskatt, totalt 1 717 985,02 GBP.

4 Kommissionen avslog genom skrivelse av den 14 oktober 2002 denna begäran, med motiveringen att den inte var berättigad, och lämnade ett motförslag på 130 000 GBP för de kostnader som Airtours hade haft.

5 Sökanden angav genom skrivelse av den 30 januari 2003 skälen till att den ansåg de begärda beloppen berättigade och avvisade förslaget om 130 000 GBP.

6 Genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 4 februari 2003 framställde sökanden en begäran om fastställande av rättegångskostnaderna i vilken den yrkade att förstainstansrätten med stöd av artikel 92 i förstainstansrättens rättegångsregler skulle fastställa det totala beloppet för de ersättningsgilla rättegångskostnaderna till 1 464 441,55 GBP, avseende arvoden och andra kostnader än mervärdesskatt, plus 253 543,47 GBP avseende mervärdesskatt, totalt 1 717 985,02 GBP.

7 Kommissionen inkom med yttrande till förstainstansrättens kansli den 18 mars 2003 och yrkade att förstainstansrätten skulle fastställa de totala ersättningsgilla rättegångskostnaderna, inbegripet kostnaderna för detta mål, till 170 000 GBP.

Rättslig bedömning

8 Sökanden har i huvudsak åberopat två slags argument till stöd för sin begäran om fastställande av rättegångskostnaderna. Den har i första hand gjort gällande att den, i analogi med engelska rättegångsregler, har rätt till en generös bedömning vid fastställandet av rättegångkostnaderna i detta mål. I andra hand har sökanden hävdat att det yrkade beloppet uppfyller kriterierna i rättspraxis vad gäller ersättningsgilla rättegångskostnader och omfattar de kostnader som målet med nödvändighet var förenat med.

A — *Rätt till en generös bedömning vid fastställandet av rättegångskostnaderna*

Parternas argument

9 Sökanden har gjort gällande att den har rätt till en generös bedömning vid fastställandet av rättegångskostnaderna. Den anser att förstainstansrättens allvarliga kritik mot beslutet (domen i målet Airtours, punkt 294) skall beaktas vid bedömningen av storleken på de ersättningsgilla kostnaderna. Den har även framhållit att nödvändigheten av att ha en effektiv domstolskontroll, särskilt vid kontroll av koncentrationer, bör beaktas vid bedömningen av detta belopp och har på den punkten påmint om kommissionens pressmeddelande efter det att domen i målet Airtours meddelats, om flera artiklar i pressen och om den rapport som publicerades den 23 juli 2002 av det brittiska överhusets EU-nämnd.

10 Sökanden har hävdat att den, i analogi med engelska rättegångsregler, har rätt till full ersättning för sina kostnader. Sökanden borde således få ersättning för alla kostnader som uppkommit med anledning av talan, om de inte är orimligt stora eller de annars är oskäliga. I annat fall skulle detta kunna bidra till att avskräcka enskilda från att väcka talan eller påverka dem att inte ådra sig för höga kostnader, så att förstainstansrätten inte skulle få tillgång till alla de uppgifter om de faktiska, ekonomiska och rättsliga förhållandena som den behöver för att kunna utöva sin kontroll på ett tillfredsställande sätt.

11 Kommissionen har påpekat att rättspraxis inte ger någon möjlighet att höja rättegångskostnaderna som en bestraffning av den tappande parten.

Förstainstansrättens bedömning

12 I artikel 92.1 i rättegångsreglerna anges följande:

"I händelse av tvist om de kostnader som är ersättningsgilla, skall rätten, på begäran av part och efter hörande av den andra parten, avgöra frågan genom beslut som inte kan överklagas."

13 Enligt artikel 91 b i rättegångsreglerna skall "nödvändiga kostnader som parterna haft med anledning av förfarandet, särskilt utgifter för resor och uppehälle samt arvode för ombud, rådgivare eller advokat" anses som ersättningsgilla kostnader. Av denna bestämmelse följer att de ersättningsgilla kostnaderna endast omfattar utgifter för förfarandet vid förstainstansrätten samt att dessa måste ha varit

nödvändiga i detta avseende (förstainstansrättens beslut av den 24 januari 2002 i mål T-38/95 DEP, Groupe Origny mot kommissionen, REG 2002, s. II-217, punkt 28, och av den 6 mars 2003 i de förenade målen T-226/00 DEP och T-227/00 DEP, Nan Ya Plastics och Far Eastern Textiles mot rådet, REG 2003, s. II-685, punkt 33).

14 Vid tillämpning av dessa principer får de ersättningsgilla kostnaderna inte överstiga de nödvändiga kostnader som sökanden har haft för förfarandet vid förstainstansrätten. Sökanden får således inte åberopa innehållet i domen i målet Airtours, kommissionens eller det brittiska överhusets ställningstaganden efter denna dom, eller mer allmänt nödvändigheten av att ha en effektiv domstolskontroll, för att erhålla mer än den har rätt till enligt artikel 91 b i rättegångsreglerna.

15 Tillämpliga bestämmelser för fastställande av storleken på de ersättningsgilla rättegångskostnaderna är dessutom fastställda i rättegångsreglerna och kan inte härledas analogt från de engelska rättegångsreglerna, som sökanden har åberopat.

16 Storleken på de ersättningsgilla kostnaderna skall således i förevarande fall bedömas med stöd av artikel 91 b i rättegångsreglerna.

B — *Bedömningen av storleken på de ersättningsgilla rättegångskostnaderna*

17 Enligt fast rättspraxis har gemenskapsdomstolen inte behörighet att besluta om storleken på de arvoden som parterna skall utge till de egna ombuden, utan den skall bestämma hur stor del av dessa arvoden som skall ersättas av den part som förpliktats att ersätta rättegångskostnaderna. När gemenskapsdomstolen fastställer

rättegångskostnaderna skall den varken beakta en nationell taxa för advokatarvoden eller en eventuell överenskommelse som den berörda parten och dennes ombud eller rådgivare har ingått i detta avseende (förstainstansrättens beslut av den 8 november 1996 i mål T-120/89 DEP, Stahlwerke Peine-Salzgitter mot kommissionen, REG 1996, s. II-1547, punkt 27, och av den 10 januari 2002 i mål T-80/97 DEP, Starway mot rådet, REG 2002, s. II-1, punkt 26).

18 Det framgår vidare av fast rättspraxis att förstainstansrätten — eftersom gemenskapsrättsliga taxeregler saknas — skall göra en fri bedömning av omständigheterna i fallet med beaktande av tvistens föremål och art, dess betydelse ur gemenskapsrättsligt perspektiv liksom målets svårighetsgrad, omfattningen av det arbete som det rättsliga förfarandet har gett upphov till för de ombud eller rådgivare som har biträtt parterna och det ekonomiska intresse som tvisten har inneburit för parterna (beslut meddelat av ordföranden för domstolens tredje avdelning den 26 november 1985 i mål 318/82 DEP, Leeuwarder Papierwarenfabriek mot kommissionen, REG 1985, s. 3727, punkt 3, och beslut i det ovannämnda målet Starway mot rådet, punkt 27).

1. Tvistens föremål och art, dess betydelse ur gemenskapsrättsligt perspektiv samt målets svårighetsgrad

Parternas argument

19 Sökanden har gjort gällande att tvistens föremål och art i förevarande fall väckte nya och komplicerade ekonomiska och rättsliga frågor, vilket beslutets, ansökans och domens längd visar. Sökanden har även understrukit att domen i målet Airtours har haft stor inverkan på kontrollen av koncentrationer, både vad gäller definitionen av begreppet kollektiv dominerande ställning och vad gäller domstolskontrollens effektivitet, vilket framgår av de många tidningsartiklar och vetenskapliga artiklar som följde på denna dom. Sökanden har särskilt påpekat att förstainstansrätten inte

har nöjt sig med att mekaniskt upprepa det test som definieras i förstainstansrättens dom av den 25 mars 1999 i mål T-102/96, Gencor mot kommissionen (REG 1999, s. II-753), utan dragit nytta av omständigheterna i förevarande fall för att utveckla och förtydliga det test som är tillämpligt i situationer med en kollektiv dominerande ställning, bland annat när det gäller frågan huruvida kommissionen kan förbjuda en koncentration när marknaden i fråga är oligopolistisk och icke samverkande.

20 Kommissionen har medgivit att tvisten väckte många bevis- och rättsfrågor. Den anser ändå inte att målet har haft en avgörande inverkan på gemenskapsrättens utveckling. Vad beträffar definitionen av kollektiv dominerande ställning har kommissionen hävdat att de viktigaste delarna av detta begrepp redan hade prövats i domen i det ovannämnda målet Gencor mot kommissionen och att de har formulerats klart och tydligt i de grundläggande juridiska verken. Sökanden kan således inte påstå sig ha fört in kommissionen "på rätt väg" i denna rättspraxis sedan denna försökt tillämpa nya kriterier i beslutet, eftersom detta påstående baseras på en felaktig och partisk tolkning av beslutet. Kommissionen har dock medgivit att det förelåg oenighet om repressaliesystemets art, en fråga av mindre betydelse. Vad beträffar domstolskontrollens effektivitet förstår inte kommissionen på vilket sätt detta mål har särskild betydelse, eftersom förstainstansrätten gjort samma utförliga prövning som den gör inom ramen för vilken talan som helst. Kommissionen har dessutom gjort gällande att, även om prövningen av ett sådant mål kräver ett betydande arbete, framstår storleken på de rättegångskostnader som sökanden har yrkat i vilket fall som helst som synnerligen överdriven.

Förstainstansrättens bedömning

21 Det skall först och främst påpekas att talan rörde tillämpningen av rådets förordning (EEG) nr 4064/89 av den 21 december 1989 om kontroll av företagskoncentrationer (EGT L 395, s. 1; svensk specialutgåva, s. 16, med rättelse i EGT L 257, 1990, s. 13), och närmare bestämt ett beslut av kommissionen, antaget efter ett förfarande för fördjupad undersökning, i vilket den förklarade det av sökanden anmälda förslaget

till förvärv oförenligt med den gemensamma marknaden. Vid sidan av de svårigheter som kontrollen av koncentrationer är förenad med och som nödvändiggör en framåtblickande analys av referensmarknaden, var beslutet speciellt på så sätt att genomförandet av den planerade koncentrationen förbjöds med motiveringen att den skulle skapa en kollektiv dominerande ställning, vilket förutsätter en fördjupad undersökning av hur en sådan koncentration påverkar konkurrensen.

22 Även om begreppet kollektiv dominerande ställning inom ramen för förordning nr 4064/89 redan hade varit föremål för två domar av domstolen och av förstainstansrätten (domstolens dom av den 31 mars 1998 i de förenade målen C-68/94 och C-30/95, France m.fl. mot kommissionen, kallad Kali & Salz, REG 1998, s. I-1375, och domen i det ovannämnda målet Gencor mot kommissionen), är det fortfarande lika svårt att definiera och tillämpa.

23 Detta mål har således givit upphov till nya punkter vad gäller definitionen och karakteriseringen av begreppet kollektiv dominerande ställning, ett begrepp som inte har fastställts i de tillämpliga bestämmelserna, förekomsten av en tyst samordning mellan medlemmarna av ett dominerande oligopol, nödvändigheten att fastställa avskräckande faktorer för att säkerställa den interna sammanhållningen i ett sådant oligopol och — mer generellt — den bevisning som krävs av kommissionen när den avser att förbjuda en koncentration med motiveringen att den skulle leda till att det skapas en kollektiv dominerande ställning, vilket påtagligt skulle hämma konkurrensen på den gemensamma marknaden. Till skillnad från det mål som ledde till domen i det ovannämnda målet Gencor, som rörde skapandet av ett duopol avseende platina, ett råmaterial som kan säljas i hela världen, rörde det här målet skapandet av ett oligopol, som tog sig uttryck i att en av de fyra stora brittiska researrangörerna eliminerades, på en marknad för säsongstrafik. Begreppet kollektiv dominerande ställning var således svårare att tillämpa inom ramen för detta mål.

24 Det ifrågavarande målet var följaktligen viktigt med avseende på gemenskapens konkurrensrätt och gav upphov till många och komplicerade ekonomiska och juridiska frågor, vilka sökandens ombud har varit tvungna att undersöka inom ramen för talan om ogiltigförklaring.

2. *De ekonomiska intressen som tvisten innebar för parterna*

Parternas argument

25 Sökanden har framhållit att Airtours förvärv av First Choice värderades till cirka 850 miljoner GBP, vilket utgör ett betydande ekonomiskt intresse, och att denna sammanslagning inte kunde genomföras på grund av beslutet. Sökanden har även påpekat att den berövades ett tillfälle att växa samt genomföra besparingar och skapa synergieffekter med den planerade fusionen. Den kunde inte heller delta i den konsolidering av turistindustrin som senare skedde.

26 Kommissionen har medgivit att sökanden har gått miste om en möjlighet. Den har dock anfört att sökandens finansiella intresse är svårt att värdera på grund av att det var föga troligt att Airtours hade varit i stånd att förvärva First Choice efter förstainstansrättens dom. Sökandens finansiella intresse låg framför allt i dess ställning med tanke på framtida sammanslagningar. På den punkten medförde dock inte beslutet att Airtours uteslöts från den vidare konsolideringen av marknaden, eftersom denna konsolidering (ärendena COMP/M.2002–Preussag/Thomson och COMP/M.2228–C&N/Thomas Cook) tog formen av gränsöverskridande fusioner och ingenting hindrade sökanden från att genomföra sådana sammanslagningar.

Förstainstansrättens bedömning

27 Rätten konstaterar att beslutet utgjorde hinder för förvärv av ett företag värderat till cirka 850 miljoner GBP. Utan att behöva bedöma den ifrågavarande marknadens utveckling efter beslutet finns det följaktligen anledning att anse att detta ärende var av stort ekonomiskt intresse för sökanden.

3. *Omfattningen av det arbete som domstolsförfarandet kan ha förorsakat sökandens rådgivare*

a) Allmänna synpunkter

28 Förstainstansrätten påpekar inledningsvis att det följer av det ovan anförda att tvisten faktiskt kan ha inneburit ett betydande arbete för sökandens rådgivare.

29 Det är emellertid viktigt att fastslå att sökandens rådgivare redan hade en omfattande kännedom om ärendet eftersom de hade företrätt Airtours under det administrativa förfarandet vid den fördjupade undersökningen. Sökanden hade således redan vid detta administrativa förfarande anfört vissa av de argument som framfördes inför förstainstansrätten, bland annat i fråga om definitionen av marknaden och den tysta samordningen mellan medlemmarna av det dominerande oligopolet. Denna omständighet bör delvis ha kunnat underlätta arbetet och minska den tid som ägnats åt att förbereda ansökan (förstainstansrättens beslut av den 8 november 2001 i mål T-65/96 DEP, Kish Glass mot kommissionen, REG 2001, s. II-3261, punkt 25, och i det ovannämnda målet Nan Ya Plastics och Far Eastern Textiles mot rådet, punkt 43).

30 Förstainstansrätten erinrar även om att domstolarna huvudsakligen skall beakta det antal arbetstimmar som förefaller vara objektivt nödvändigt för förfarandet inför förstainstansrätten, oberoende av antalet advokater som arbetet har delats upp emellan (förstainstansrättens beslut av den 30 oktober 1998 i mål T-290/94 DEP, Kaysersberg mot kommissionen, REG 1998, s. II-4105, punkt 20, av den 15 mars 2000 i mål T-337/94 DEP, Enso-Gutzeit mot kommissionen, REG 2000, s. II-479, punkt 20, och i det ovannämnda målet Nan Ya Plastics och Far Eastern Textiles mot rådet, punkt 44). I detta hänseende beror gemenskapsdomstolens möjligheter att bedöma värdet av det utförda arbetet på hur detaljerade uppgifter parterna lämnat (domstolens beslut av den 9 november 1995 i mål C-89/85 DEP, Ahlström m.fl. mot kommissionen, inte publicerat i rättsfallssamlingen, punkt 20, och beslut i det ovannämnda målet Stahlwerke Peine-Salzgitter mot kommissionen, punkt 31).

31 Storleken på de olika slags kostnader som det har yrkats att kommissionen skall ersätta bör bedömas mot bakgrund av dessa omständigheter.

32 Sökanden har preciserat att det totala belopp på 1 464 441,55 GBP exklusive skatt (1 717 985,02 GBP inklusive mervärdesskatt) för vilket den begär ersättning har delats upp på följande sätt:

	GBP
Specialiserad juridisk rådgivning (J. Swift, QC, och R. Anderson, barrister)	
Arvoden	279 375,00
Mervärdesskatt	*48 890,62*
Juridisk rådgivning (solicitors)	
Arvoden	850 000,00
Kostnader (exklusive mervärdesskatt)	19 509,68
Mervärdesskatt	*152 163,33*
Ekonomisk rådgivning (Lexecon)	
Arvoden	281 051,52
Mervärdesskatt	*49 184,02*
Ekonomiska experter (K. Binmore och D. Neven)	
Arvoden	33 885,35
Mervärdesskatt	*3 305,50*
Ombud för delgivning i Luxemburg	
Arvoden och kostnader	620,00
Totalt	1 464 441,55 (exkl. mervärdesskatt) *1 717 985,02 (inkl. mervärdesskatt)*

b) Juridisk rådgivning (barristers och solicitors)

Parternas argument

33 Som ersättningsgilla kostnader för juridisk rådgivning har sökanden först begärt ersättning för 279 375 GBP avseende arvoden som fakturerats av två barristers specialiserade på konkurrensrätt (150 500 GBP för J. Swift, QC, och 128 875 GBP för R. Anderson), vilka medverkade under hela förfarandet vid förstainstansrätten. På den punkten har sökanden framhållit att anlitandet av två barristers tjänster för att komplettera de juridiska rådgivarnas (solicitors) arbete är berättigat på grund av målets betydelse och komplicerade karaktär.

34 Sökanden har även begärt ersättning för 850 000 GBP avseende de arvoden som fakturerats av advokatbyrån Slaughter & May. Den har i det avseendet påpekat att det arbetslag som fått förfarandet i uppdrag omfattade en solicitor som var delägare i byrån (som hade arbetat 413 timmar och 45 minuter), vilken under hela förfarandet biträtts av en senior solicitor (som hade arbetat 315 timmar och 25 minuter) och av ytterligare en solicitor (varvid 307 timmar hade fullgjorts i början av förfarandet av en första solicitor, vilken ersatts med en annan solicitor, som hade arbetat 204 timmar och 45 minuter i slutet av förfarandet). Detta arbetslag hade även låtit flera praktikanter medverka under förfarandets olika stadier. Två praktikanter hade således arbetat 115 timmar respektive 100 timmar och 15 minuter på ansökningsstadiet, en annan praktikant hade arbetat 193 timmar och 20 minuter på replikstadiet och 13 praktikanter hade medverkat i perioder från 15 minuter till 35 timmar (totalt 110 timmar och 30 minuter), vilket förklarades med att de bytte placering var tredje månad och att det rättsliga förfarandet varade i nästan tre år. Sökanden har således gjort gällande att advokatbyrån lagt ned 1 760 timmar på målet och att den kärntrupp som ansvarade för handlingarna i målet var minsta möjliga för att kunna fullgöra tjänsten åt klienten.

35 Sökanden har preciserat att av de 1 760 arbetstimmar som fakturerats av de 19 personer på advokatbyrån som avlöste varandra från förberedandet av talan från och med slutet av september 1999 till den muntliga förhandlingen den 11 oktober 2001 ägnades cirka 500 timmar åt att analysera beslutet och att förbereda ansökan (oktober–december 1999), cirka 500 timmar åt att analysera svaromålet och förbereda repliken (mars–april 2000), några timmar åt att analysera dupliken (juni 2000), cirka 100 timmar åt att förbereda svaren på de processledande åtgärderna (juli–augusti 2001) och cirka 500 timmar åt att gå igenom förhandlingsrapporten samt att förbereda förhandlingen, vid vilken fem personer företrädde Airtours (september–oktober 2001).

36 Kommissionen har bestritt skäligheten hos såväl antalet advokater (barristers och solicitors) som storleken på arvodena och antalet fakturerade arbetstimmar.

37 Beträffande antalet advokater anser kommissionen att endast arvodena till två, eller högst tre, advokater kan anses som ersättningsgilla. Kommissionen har således hävdat att det förhållandet att 19 personer vid Slaughter & Mays varit sysselsatta med målet innebär ett slöseri med resurser. Kommissionen medger endast att sex av dessa 19 personer har ägnat mycket tid åt målet, men anser i vilket fall som helst att ett sådant arbetslag är större än nödvändigt. Dessutom kompletterades detta arbetslag av två barristers, vilket är för mycket och absolut inte nödvändigt. Detta arbetslag på åtta personer omfattade nämligen tre erfarna advokater, medan det hade varit fullt tillräckligt med en advokat, stödd av ett litet kompetent arbetslag. Som en jämförelse hade handlingarna i målet inom kommissionen förberetts och framlagts av endast en tjänsteman vid rättstjänsten, med stöd av två ekonomer från generaldirektoratet för konkurrens, vilka hade deltagit i det administrativa förfarandet.

38 Beträffande det antal timmar som ägnats åt målet har kommissionen bestritt att det varit nödvändigt eller rimligt att lägga ned mer än 1 760 timmar (till och med mer än 2 000 timmar om man tar hänsyn till det arbete som gjordes av två barristers), bland annat med hänsyn till att dessa advokater redan hade företrätt sökanden under det

administrativa förfarandet och att de således hade god kännedom om de faktiska omständigheterna i förevarande mål och om de ekonomiska frågorna. Fördelningen av den tid som ägnats åt domstolsförfarandets olika etapper tyder dessutom på ett slöseri med denna tid. Det är följaktligen svårt att förstå hur det kunde vara nödvändigt att ägna 500 timmar (cirka tre månaders arbete) åt analysen av beslutet och att förbereda talan om ogiltigförklaring eller att det varit möjligt att ägna samma antal timmar åt att analysera och besvara kommissionens svaromål vid en tidpunkt då akten inte längre kunde innehålla några nya omständigheter. Kommissionen anser att 700 timmar förefaller rimligare än de 1 760 fakturerade timmarna.

39 Vad gäller de fakturerade arvodena anser kommissionen att de är orimligt höga. Fakturan på 850 000 GBP för 1 760 timmars arbete innebär en timtaxa på nära 500 GBP, och detta för alla kategorier av involverade jurister (en solicitor som var delägare i byrån, en senior solicitor, en solicitor och praktikanter). På den tiden var det emellertid ovanligt att betala arvoden på mer än 350 GBP, utom till de mest erfarna advokaterna på de ledande advokatbyråerna. I Bryssel var taxorna för advokater som var specialiserade på gemenskapsrätt i allmänhet lägre. Timtaxorna för assistant solicitors översteg (beroende på erfarenhet) i princip inte 200 GBP, medan praktikanternas timtaxor borde ligga runt 50–80 GBP. Med hänsyn till den normala fördelningen av uppgifterna mellan mer eller mindre erfaren personal och eftersom erfarna advokater har mer betalt borde en rimlig genomsnittlig timtaxa för ett arbetslag ligga betydligt under 200 GBP.

Förstainstansrättens bedömning

40 I detta mål har sökanden valt att låta sig företrädas av både barristers ("counsel") och solicitors. Den har således yrkat ersättning för 1 129 375 GBP avseende ersättningsgilla rättegångskostnader för kostnaderna för sina juridiska ombud, det vill säga 279 375 GBP för arvoden till barristers och 850 000 GBP för arvoden till solicitors.

41 Det åligger följaktligen förstainstansrätten att avgöra om och i vilken mån dessa arvoden utgör nödvändiga kostnader med anledning av förfarandet vid förstainstansrätten i den mening som avses i artikel 91 b i rättegångsreglerna.

42 Det skall i det avseendet påpekas att advokatyrket i flera common law-domstolar, bland annat i England och Wales, är uppdelat i två fack, solicitors och barristers, vilka tills nyligen hade skilda men kompletterande uppgifter. En solicitor fungerade som rådgivare till sin klient inom många rättsliga områden. Han hade inte rätt att föra talan vid de högre domstolarna, utan anlitade, vid behov, en barristers tjänster för det ändamålet. En barrister var specialiserad på att muntligen företräda klienterna i målet och kunde inte anlitas direkt av dessa.

43 När det gäller tvister vid gemenskapsdomstolarna har de relevanta yrkesreglerna förändrats, så att det i dag inte finns något rättsligt eller deontologiskt hinder för en part att låta sig företrädas antingen av enbart en solicitor eller en barrister från England eller Wales för både det skriftliga och det muntliga förfarandet. Det innebär dock inte att arvodena, när en klient beslutar sig för att företrädas av både en solicitor och en barrister, för var och en av dem inte skall anses som nödvändiga kostnader för förfarandet i den mening som avses i artikel 91 b i rättegångsreglerna.

44 Vid fastställandet av de ersättningsgilla rättegångskostnaderna åligger det under dessa omständigheter förstainstansrätten att undersöka i vilken mån de tjänster som samtliga berörda ombud utfört var nödvändiga under domstolsförfarandet och att försäkra sig om att anlitandet av båda kategorierna av ombud inte medfört en onödig dubblering av kostnaderna. När sökanden, som i förevarande fall, med sin talan syftar till att få till stånd en ogiltigförklaring av ett beslut av kommissionen som

fattats efter ett administrativt förfarande under vilket sökanden företräddes av samma grupp av juridiska ombud, består de nödvändiga kostnader som sökanden haft vid förstainstansrätten i huvudsak av kostnader hänförliga till förberedelse och avfattande av inlagor och svar på de åtgärder för processledning eller bevisupptagning som förstainstansrätten beslutat om samt till deltagandet i förhandlingen.

45 Därav följer till exempel att när en klient på inrådan av sin solicitor beslutar att anlita en barristers tjänster för att denne skall ge klienten råd om huruvida denna bör väcka talan om ogiltigförklaring och denna barrister uppdras att avfatta skrivelserna och företräda klienten under det muntliga förfarandet, begränsas solicitorns nödvändiga kostnader till de kostnader som är hänförliga till att utse barristern, utföra de handlingar som denne har tillrått, upprätta och inge inlagorna samt delta i förhandlingen.

46 I förevarande fall framgår det för det första av handlingarna i målet att, även om de olika arvodesräkningarna från två barristers inte gör det möjligt att fastställa hur många timmar de har ägnat åt målet, dessa dokument dock ger en kort beskrivning av de tjänster som utförts för sökandens räkning. I arvodesräkningarna från R. Anderson anges således utarbetande av en promemoria angående förfarandet vid förstainstansrätten, genomgång av handlingar på olika stadier av förfarandet ("perusing papers"), den tid som tillbringats med att delta i sammanträden med solicitors ("advising in conference") eller med J. Swift, avfattande och granskning av ansökan, avfattande av repliken, efterforskningar och förberedelse av svaren på åtgärderna för processledning, förberedelse av förhandlingen samt kostnaderna för resa och uppehälle i Luxemburg. På samma sätt gör J. Swift i sina arvodesräkningar gällande att han vid flera tillfällen har medverkat i fråga om innehållet i inlagorna ("settling application" eller "reading and considering rejoinder"), den tid som tillbringats med att diskutera med solicitors eller med R. Anderson, i synnerhet angående svaren på åtgärderna för processledning, förberedelsen av förhandlingen samt kostnader för resa och uppehälle i Luxemburg. Förstainstansrätten konstaterar därför att det arbete som utförts av barristers avsåg samtliga etapper av domstolsförfarandet.

47 För det andra medverkade, utöver de två barristers som omnämnts ovan, även två behöriga solicitors som hade en viss erfarenhet av konkurrensrätt, vilka hela tiden biträddes av ytterligare en solicitor (en solicitor i början av förfarandet och sedan en annan i slutet härav) samt av mer än ett dussin praktikanter.

48 En jämförelse av det antal timmar som advokatbyrån lagt ned på de olika etapperna av domstolsförfarandet och arvodesräkningarna från [två] barristers visar att advokatbyråns arbete i stor utsträckning överensstämde med det arbete som dessa barristers utfört. Sökanden har exempelvis uppgivit att advokatbyrån ägnat 500 timmar åt att förbereda ansökan, vilket utgör 62 arbetsdagar om 8 fakturerade timmar per dag. I R. Andersons arvodesräkningar anges att denne, efter att ha läst olika handlingar mellan den 9 och den 12 november 1999, arbetade med avfattande eller rättelser av ansökan mellan den 15 november och den 1 december 1999. Även i J. Swifts arvodesräkningar anges att denne arbetade den 29 och den 30 november 1999 med att gå igenom ansökan. På samma sätt hade dessa barristers arbetat med förberedelse och avfattande av repliken, trots att sökanden har uppgivit att advokatbyrån ägnat 500 timmar åt denna inlaga.

49 Att samtidigt använda två barristers och två behöriga solicitors var således i stor utsträckning överflödigt, då deras arbete delvis gick ut på samma sak.

50 För det tredje företrädde advokatbyrån, precis som nämnda barristers [R. Anderson och J. Swift], sökanden i samband med det administrativa förfarandet vid den fördjupade undersökningen. Kommissionens inlagor tillbakavisade dessutom endast sökandens argument utan att föra in nya omständigheter som kunde ändra analysen i ansökan och repliken, vilket innebar att arbetet underlättades för både barristers och solicitors inom ramen för domstolsförfarandet.

51 Med hänsyn till det ovan anförda anser förstainstansrätten att det antal arbetstimmar som enligt sökanden ägnats åt akten är överdrivet och att det i sin helhet inte kunde utgöra "nödvändiga kostnader" i den mening som avses i artikel 91 b i rättegångsreglerna.

52 Det skall dessutom framhållas att det i de upplysningar som sökanden lämnat angående arvodena till advokatbyrån inte anges vilken timtaxa som fakturerats av de olika kategorier av personer som medverkat i målet, nämligen en associerad solicitor, en senior solicitor, två solicitors och flera praktikanter. I avsaknad av sådan information kan man konstatera att den genomsnittliga timtaxan för dessa olika kategorier av personer blir cirka 483 GBP om man delar den yrkade summan (850 000 GBP) med antalet fakturerade timmar (1 760 timmar). Även om en timtaxa av den storleken i förekommande fall eventuellt är tänkbar som ersättning för tjänster av en särskilt erfaren specialist, kan den inte utan vidare tillämpas på samtliga kategorier av personer som varit involverade i detta mål, såsom en senior solicitor, de solicitors och de praktikanter som tillsammans utfört 1 346 av de 1 760 timmar som advokatbyrån fakturerat, det vill säga mer än 75 % av arbetet.

53 Det är följaktligen rimligt att fastställa de ersättningsgilla arvodena till de juridiska ombuden till 420 000 GBP, varav 95 000 GBP för J. Swift, 75 000 GBP för R. Anderson och 250 000 GBP för advokatbyrån.

c) Ekonomiska rådgivare och experter

54 Sökanden har hävdat att det var nödvändigt att anlita ekonomer i detta mål.

55 I det avseendet påpekar förstainstansrätten att det, med hänsyn till den huvudsakligen ekonomiska karaktären av kommissionens bedömningar inom ramen för kontrollen av koncentrationer, ibland kan visa sig nödvändigt att, som en komplettering av de juridiska ombudens arbete, låta ekonomiska rådgivare eller experter som är specialiserade på detta område medverka, vilket följaktligen kan medföra kostnader som kan vara ersättningsgilla enligt artikel 91 b i rättegångsreglerna (se, inom ett annat ekonomiskt område, förstainstansrättens beslut av den 8 juli 1998 i de förenade målen T-85/94 DEP och T-85/94 OP-DEP, Branco mot kommissionen, REG 1998, s. II-2667, punkt 27, och av den 17 september 1998 i mål T-271/94 DEP, Branco mot kommissionen, REG 1998, s. II-3761, punkt 21).

56 Det antal ekonomer som varit involverade i domstolsförfarandet är dock betydande. I det ifrågavarande målet har nämligen en grupp av tre ekonomiska konsulter, biträdda av flera forskare, och ytterligare två experter medverkat. Sökanden har för övrigt inte förklarat varför detta mål nödvändiggjorde en medverkan av fem ekonomer.

i) Lexecons arvoden

— Parternas argument

57 Angående återbetalningen av 281 051,52 GBP för de arvoden som fakturerats av Lexecon har sökanden påpekat att denna byrå medverkade under förberedandet av ansökan, repliken och svaren på åtgärderna för processledning och att betydelsen av dess bidrag framgår av domen i målet Airtours, bland annat när det gäller argumenten rörande definitionen av en kollektiv dominerande ställning och nödvändigheten av att karakterisera en avskräckningsmekanism. Som svar på kommissionens argument, enligt vilket det är omöjligt att förstå varför Lexecon ägnat 1 501 timmar åt att granska handlingarna i målet, när Lexecon medverkade redan vid det administrativa förfarandet, har sökanden påpekat att Lexecons deltagande i detta förfarande gör att man kan vara försäkrad om att det inte har förkommit någon onödig tid för läsning.

58 Kommissionen har påpekat att det yrkade beloppet för Lexekon, som redan hade biträtt sökanden under det administrativa förfarandet, är ansenligt. Enligt kommissionen var det inte nödvändigt med en ny analys, eftersom det inte var någon skillnad mellan de ekonomiska frågor som väcktes inom ramen för det administrativa förfarandet och de som väcktes vid förstainstansrätten. Kommissionen har även noterat att sökanden inte har kunnat visa på vilket sätt Lexecon verkligen bidragit till bedömningen av frågorna i målet.

— Förstainstansrättens bedömning

59 Det yrkade beloppet 281 051,52 GBP omfattar 1 501 arbetstimmar utförda av en grupp av tre personer biträdda av flera forskare. I det avseendet rör de enda upplysningar som sökanden har lämnat dels detaljerna i det arbete som utförts av medlemmarna i den grupp som ansvarade för målet, nämligen B. Bishop (18 timmar à 360 GBP per timme) och A. Overd (643 timmar à 220 GBP per timme), D. Jackson (709 timmar à 180 GBP per timme), och "Research Economists/Associates" (131 timmar à 120 GBP per timme), dels påpekandet att detta arbete gällde "specialisttjänster" utförda mellan november 1999 och oktober 2001, utan närmare precisering.

60 Även om tvistens art kunde berättiga närvaron av en ekonomisk rådgivare på samtliga stadier av förfarandet vid förstainstansrätten, förefaller det antal arbetstimmar som fakturerats för stort, eftersom Lexecon deltagit i det administrativa förfarandet och med hänsyn till att de arvodesräkningar som sökanden överlämnat inte var preciserade.

61 Det är följaktligen skäligt att fastställa de ersättningsgilla arvodena till Lexecon till 30 000 GBP.

ii) Arvoden till professorerna K. Binmore och D. Neven

— Parternas argument

62 Beträffande den yrkade ersättningen på 18 900 GBP avseende arvoden till professor Binmore har sökanden påpekat att dennes arbete bland annat gällde utarbetande av en rapport som bifogades ansökan och som omnämndes i förhandlingsrapporten. Den anser därför att kostnaderna för detta arbete är berättigade.

63 Även angående ersättningen på 14 985,35 GBP avseende arvoden till professor Neven har sökanden påpekat att professor Nevens arbete bland annat gällde utarbetande av en rapport som bifogats ansökan och som omnämnts i förhandlingsrapporten. Dessutom stödde sig förstainstansrätten vid flera tillfällen på en annan ekonomisk rapport av samma upphovsman som utarbetats inom ramen för det administrativa förfarandet. Den anser därför att kostnaderna för detta expertarbete är berättigade.

64 Kommissionen anser att professorerna Binmores och Nevens bidrag inte var nödvändiga. Omnämnandet av deras rapport i förhandlingsrapporten var normalt, eftersom detta är syftet med denna typ av dokument. Dessutom har sökanden motiverat omfattningen av professor Nevens medverkan genom att hänvisa till sina yttranden under det administrativa förfarandet och inte till sina yttranden under domstolsförfarandet.

— Förstainstansrättens bedömning

65 De 18 900 GBP som yrkats i ersättning för kostnader avseende arvoden som fakturerats av professor Binmore består dels av 16 400 GBP för hans bidrag till utarbetandet av handlingar som bifogats ansökan, dels av 2 500 GBP för utarbetande av en rapport rubricerad "The Failure of the Commission to Understand the Economics of Tacit Collusion", som bifogats repliken.

66 De arvodesräkningar som sökanden har överlämnat ger emellertid ingen information som gör det möjligt att förstå på vilket sätt professor Binmore bidragit till att utarbeta bilagorna till ansökan. De olika ekonomiska analyser som bifogats ansökan utgjordes av utdrag ur olika manualer eller tidskrifter. I det avseendet anser förstainstansrätten att det, även om den genom dessa analyser kunnat skaffa sig en allmän ekonomisk uppfattning om vissa aspekter av ärendet i fråga, inte kunde anses nödvändigt att spendera 16 400 GBP på att samla in sådana dokument.

67 När det gäller rapporten med rubriken "The Failure of the Commission to Understand the Economics of Tacit Collusion", som avfattats av professor Binmore och bifogats repliken, påpekar förstainstansrätten att denna rapport behandlade frågan om de ekonomiska begrepp som gäller tyst samförstånd och kan därför anses som nödvändig inom ramen för detta mål.

68 Det är följaktligen rimligt att fastställa de ersättningsgilla arvodena vad gäller professor Binmore till 4 500 GBP (2 000 GBP för utarbetande av den dokumentation som avser ansökan och 2 500 GBP för rapporten).

69 Förstainstansrätten påpekar vidare att de 14 985,35 GBP som yrkats i ersättning för kostnader avseende arvoden som fakturerats av professor Neven omfattar, för det första, 5 583,17 GBP, för utarbetande av en rapport med rubriken "Case No IV/M.1524 Airtours/First Choice: an Economic Analysis of the Commission Decision", som hade bifogats ansökan, för det andra, 3 479,40 GBP, för professor Nevens bidrag till avfattandet av repliken och en rapport med rubriken "Airtours vs. Commission of the European Communities — Case T-342/99: Collective Dominance in the Commission's Statement of Defence, A Comment", som bifogats repliken, och, för det tredje, 5 922,78 GBP, för förberedelse av och deltagande i förhandlingen.

70 I det avseendet påpekar förstainstansrätten att professor Nevens bidrag inom ramen för domstolsförfarandet var nödvändiga för att förstainstansrätten skulle få tillgång till en exakt, detaljerad och motiverad ekonomisk rapport rörande flera aspekter av detta mål, både i fråga om beslutet och innehållet i svaromålet.

71 Då kostnaderna avseende de arvoden som betalats till professor D. Neven var objektivt nödvändiga för förfarandet vid förstainstansrätten, skall de 14 985,35 GBP som förorsakats av den anledningen anses ersättningsgilla.

72 Det är följaktligen rimligt att fastställa de ersättningsgilla arvodena för sökandens ekonomiska rådgivare och experter till 49 485,35 GBP (30 000 GBP för Lexecons bidrag, 4 500 GBP för professor Binmores bidrag och 14 985,35 GBP för professor Nevens bidrag).

d) Kostnader för delgivningsadress i Luxemburg

73 Sökanden har begärt ersättning för 620 GBP för kostnader för delgivningsadress i Luxemburg, vilka utgör nödvändiga kostnader. Kommissionen har inte inkommit med yttrande på den punkten.

74 Då kostnaderna för delgivningsadress i Luxemburg var nödvändiga när ansökan ingavs och då beloppet inte har bestritts av kommissionen, skall de anses ersättningsgilla.

e) Andra kostnader än mervärdesskatt

75 Sökanden har yrkat återbetalning av 19 509,68 GBP avseende andra kostnader än mervärdesskatt med motiveringen att dessa kostnader avser skäliga kostnader för kopiering, resa och uppehälle (inbegripet kostnader för mer än en advokat och för ekonomiska rådgivare) och skall anses som nödvändiga kostnader. Kommissionen har inte inkommit med yttrande på den punkten.

76 Då kommissionen inte har bestritt dessa kostnader, skall de anses som ersättningsgilla kostnader.

f) Mervärdesskatt

77 Sökanden har yrkat återbetalning av 253 543,47 GBP avseende kostnader för mervärdesskatt på de ersättningsgilla kostnaderna, och har gjort gällande att denna mervärdesskatt är ersättningsgill (beslut i det ovannämnda målet Leeuwarder Papierwarenfabriek mot kommissionen, punkt 4).

78 Kommissionen har bestritt denna bedömning och har i det avseendet hänvisat till punkt 20 i domstolens beslut av den 16 december 1999 i mål C-137/92 P-DEP, Hüls mot kommissionen (inte publicerat i rättsfallssamlingen).

79 Förstainstansrätten påpekar att sökanden, eftersom den är skattskyldig för mervärdesskatt, har rätt att av skattemyndigheten återfå mervärdesskatt som betalas på varor och tjänster som den köper. Mervärdesskatten utgör således inte en kostnad för sökanden och den kan följaktligen inte med tillämpning av artikel 91 b i rättegångsreglerna begära att kommissionen skall ersätta den för den mervärdesskatt som betalats på ersättningsgilla kostnader. Mervärdesskatt som erlagts på advokatarvoden och -kostnader kan nämligen inte återbetalas, eftersom det inte har bestritts att sökanden har kunnat dra av dessa belopp och därmed inte behövt stå för den kostnaden (se, för ett liknande resonemang, beslut i det ovannämnda målet Hüls mot kommissionen, punkt 20).

Slutlig bedömning

80 Med hänsyn till det ovan anförda skall storleken på de kostnader som sökanden kan få ersatta av kommissionen fastställas till 489 615,03 GBP exklusive mervärdesskatt, varav 420 000 GBP avseende arvoden till de juridiska rådgivarna (95 000 GBP för J. Swift, 75 000 GBP för R. Anderson och 250 000 GBP för advokatbyrån), 30 000 GBP avseende arvodena till Lexecon, 4 500 GBP avseende arvodena till Binmore,

14 985,35 GBP avseende arvodena till professor Neven, 620 GBP avseende kostnaderna för delgivningsadress och 19 509,68 GBP avseende andra kostnader än mervärdesskatt.

81 Eftersom förstainstansrätten vid fastställandet av de ersättningsgilla rättegångskostnaderna har beaktat samtliga omständigheter som har förevarit i målet fram till och med dagen för förevarande beslut, finns det ingen anledning att fatta särskilt beslut om sökandenas kostnader i förevarande förfarande om fastställande av rättegångskostnader (se, för ett motsvarande synsätt, beslut i de ovannämnda målen Groupe Origny mot kommissionen, punkt 44, och Nan Ya Plastics och Far Eastern Textiles mot rådet, punkt 49).

På dessa grunder beslutar

FÖRSTAINSTANSRÄTTEN (femte avdelningen i utökad sammansättning)

följande beslut:

De rättegångskostnader för vilka kommissionen skall ersätta Airtours fastställs till totalt 489 615,03 GBP (fyrahundraåttioniotusen sexhundrafemton pund sterling och tre pence).

Luxemburg den 28 juni 2004.

H. Jung — P. Lindh

Justitiesekreterare — Ordförande